

Tutkimusturvallisuus ammattikorkeakouluissa

Susanna Näreaho, 13.2.2026

Mistä näkökulmasta katson?

- Oma tutkimusalani ympäristötieteet ja –tekniikka
- Tutkimushallinto, erityisesti juridiset ja tiedeyhteisön itsesääntelyn reunaehdot tutkimukselle
- Avoin tiede ja tutkimus
- Tutkittavien oikeudet, ihmistieteiden eettinen toimikunta
- Tutkimusrahoitus: erityisesti eettiset näkökulmat
- Sidonnaisuudet:
 - Metropolia, erityisasiantuntija (vastuullinen TKI-toiminta)
 - Tutkimuseettinen neuvottelukunta, varapuheenjohtaja; IEEEA-jaoston puheenjohtaja; Strategiatyöryhmän ja LYTE-valmisteluryhmän jäsen

Tutkimusturvallisuus

"Niin avointa kuin mahdollista, niin suljettua kuin tarpeellista"

Miksi?

- Euroopan unionin neuvoston suositus tutkimusturvallisuuden parantamisesta (C/2024/3510)
- Suomen Akatemialla koskeva lakiuudistus
- OKM:n vastuullisen kansainvälisyyden suositukset
- Vientivalvonta, pakotesäännökset
- Puiteohjelmamäärärahat avataan puolustusteollisuudelle ja kaksikäyttötuotteet jopa tavoitteena

Tutkimusturvallisuus tarkoittaa seuraavien riskien ennakointia ja hallintaa

- a) **kriittisen tietämyksen ja teknologian ei-toivottu siirto**, joka voi vaikuttaa unionin ja sen jäsenvaltioiden turvallisuuteen, esimerkiksi jos niitä käytetään sotilaallisissa tarkoituksissa kolmansissa maissa;
- b) sellainen **haitallinen vaikuttaminen tutkimukseen**, jossa kolmannet maat tai kolmansiin maihin sijoittautuneet toimijat voivat käyttää tutkimusta välineenä tiettyjen narratiivien levittämiseksi tai itsesensuurin aikaansaamiseksi opiskelijoiden ja tutkijoiden keskuudessa, mikä haittaa akateemista vapautta ja tutkimuksen integriteettiä EU:ssa;
- c) **eettisten normien tai integriteetin loukkaukset**, joissa tietämystä ja teknologiaa käytetään perussopimuksissa määriteltyjen unionin arvojen ja perusoikeuksien tukahduttamiseen tai heikentämiseen tai niiden loukkaamiseen joko EU:ssa tai muualla

Lähde: Euroopan unionin neuvoston suositus (C/2024/3510)

Mitä tutkimusturvallisuusriskejä tutkimusyhteisöön kohdistuu?

Tiedevakoilu (1/2)

- Tiedustelutoiminta on pitkäjänteistä ja suunnitelmallista
- Yleensä valtiollinen toimija: Venäjä, Kiina, Iran, Pohjois-Korea, Valko-Venäjä, Arabiemiraatit, Saudi-Arabia, Turkki, Intia ja Pakistan
- Suomessa kiinnostaa:
 - huipputeknologia, murrosteknologiat (Kiina)
 - arktisen alueen tutkimus ja arktinen osaaminen (Kiina, Venäjä, *Yhdysvallat?*)
 - kyberturvallisuusosaaminen (Venäjä)
- Kohteena todennäköisimmin tekniikan alan korkeakoulut ja maanpuolustuskorkeakoulu

Tiedevakoilu (2/2)

- Kiinan asevoimiin linkittyy kymmeniä yliopistoja, osaamista pyritään siirtämään tutkimusyhteistyön ja muun akateemisen yhteistyön avulla
- Pakolaisvakoilu: Suomessa työskentelevää tutkijaa voidaan painostaa raportoimaan tutkimuksesta ja tutkijan kotimaassa asuvia läheisiä voidaan uhata vahingoittaa, ellei tutkija suostu yhteistyöhön
- Kybervakoilu on edullinen ja tehokas keino hankkia laajoja tietoineistoja, ja se onkin noussut yhä merkittävämmäksi uhkaksi perinteisen henkilötiedustelun rinnalle

Lähde: SUPO Kansallisen turvallisuuden katsaus 2025

Kyberuhat

- Tietomurrot, haittaohjelmat ja vakoilu, jotka kohdistuvat digitaalisiin järjestelmiin ja tietoihin.
- Kybervakoilun kohde itse välttämättä edes huomaa joutuneensa vakoilun kohteeksi
- Kiristyshaittaohjelmien päätavoite ei ole varastaa tietoja, vaan hankkia rahaa. Mutta ne voivat tietoja piilottamalla estää tutkimusorganisaation toiminnan
- Verkkopalvelun tai -palvelimen normaalin käytön estävät palvelunestohyökkäykset

Akateemisen vapauden kaventaminen (1/4)

- Akateemisen vapauden indeksissä (AFI) on viisi indikaattoria: opettamisen ja tutkimuksen vapaus, akateemisen tiedon vaihdon ja levittämisen vapaus, instituutioiden autonomia, yliopistokampusten vapaus sekä akateemisen ja kulttuurisen ilmaisun vapaus
- Suomen sijoitus oli kymmenen parhaan joukossa, romahtanut viimeisen parin vuoden aikana 38 sijaa
- Suomalainen tiedeyhteisö on enää vain 47:nneksi vapainta maailmassa eli samaa luokkaa Bulgarian, Romanian ja Etelä-Afrikan kanssa

Akateemisen vapauden kaventaminen (2/4)

- Tutkimusorganisaatioiden riippuvuus valtion tulosohjauksesta
- Epäonnistuneita yrityksiä kaventaa akateemista vapautta:
 - Suomen Akatemian rahoituspäätösten ohjaaminen Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisin linjauksin
 - itsenäisten tiedepaneelien yhdistäminen
- Hallitus jätti päätöksellään maahanmuuttoteeman pois Strategisen tutkimuksen neuvoston painopisteistä vuonna 2023
- Yhdysvaltain presidentin Donald Trumpin hallinnon pyrkimykset vaikuttaa tieteen vapauteen, tutkimusorganisaatioiden toimintaan ja tutkimuksen sisältöön ovat heijastuneet Suomeenkin

Akateemisen vapauden kaventaminen (3/4)

- Onko tutkijoilla todellinen vapaus valita tutkimusaiheensa?
- Tutkimusorganisaatiot ovat riippuvaisia kilpailusta tutkimusrahoituksesta
- Rahoittajaorganisaatioiden rahoituksen suuntaaminen, rahoitusohjelmat, hakemusten arviointi ja päätöksenteko -> tutkimuksella pitäisi saavuttaa nopeaa taloudellista hyötyä
- Myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmallit, organisaatioiden sisäiset rahanjakomallit ja tenure track -arviointikriteerit ohjaavat tutkijoiden tutkimusaiheiden valintaa

Akateemisen vapauden kaventaminen (4/4)

- Poliittisia intohimoja herättävät tutkimusaiheet, kuten maahanmuutto, sukupuoli, ympäristö tai ruokavalio
 - Tutkimusaihe tai rahoituspäätös nostetaan verkkovihan kohteeksi
- Tutkijoiden häirintä, mustamaalaus ja maalittaminen
 - Pyritään vaientamiseen ja itsesensuuriin, voivat johtaa tutkijan turvallisuuden vaarantumiseen ja tutkimusaiheen, jopa tutkimusalan vaihtamiseen.
- Autoritäärisestä maasta kotoisin olevan tutkijan apurahaan voi liittyä akateemista vapautta kaventavia ehtoja: lojaalisuus poliittista puoluetta kohtaan, velvollisuus palata kotimaahan tutkinnon suorittamisen jälkeen ja taloudellisia velvoitteita

Vaikuttaminen tutkimuksen integriteettiin

- Perusteettomilla ja ilkivaltaisilla hyvän tieteellisen käytännön (HTK) loukkausepäilyilmoituksilla on pyritty:
 - yksittäisen tutkijan häirintään ja tutkimustyön vaikeuttamiseen
 - lamaannuttamaan HTK-valvontaa loukkausepäilyjen käsittelyprosesseja
- HTK-2023 ohjeen mukaisesti epäilyilmoitus voidaan jättää käsittelemättä, mikäli epäilyllä ei ilmiselvästi ole tiedollista pohjaa tai epäily perustuu pelkästään ilkivaltaisiin tarkoituksiin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK 2023)
- Häirintä ja uhkailu voivat johtaa myös rikosoikeudellisiin seurauksiin

Mitä tutkimusturvallisuus tarkoittaa yksittäisessä TKI-hankkeessa?

Tapauskohtaista riskien tunnistamista ja niiden hallintaa

TKI-hankkeen valmistelu

- Vastuututkijan tulee pohtia kuhunkin yksittäiseen tutkimusasetelmaan ja tutkimuksen toteutukseen liittyviä tutkimusturvallisuusriskejä
- Esimerkiksi:
 - 1) Onko tuotetulle tiedolle ei-toivottuja käyttömahdollisuuksia?
 - 2) Tutkitko tai käytätkö hankkeessa kaksikäyttötuotteita?
 - 3) Kenen kanssa ja millä rahoituksella TKI-hankkeen voi toteuttaa?
 - 4) Kannattaako TKI-hanke toteuttaa ja miten?

TKI-hankkeeseen rekrytointi (1/2)

- Tutkimusansioden ja lahjakkuuden lisäksi huomio hakijan taustoihin, olemassa oleviin tutkimusverkostoihin ja tutkimusalan sensitiivisyyteen
- Yhdenvertaisuusperiaatteet ja syrjinnän välttäminen. Esimerkiksi kansalaisuutta ei voi suoraan käyttää rekrytoinnin esteenä
- Tutkimusturvallisuus tulee huomioida kaikissa rekrytoinneissa
- Tapauskohtainen punninta:
 1. Onko henkilöllä kytköksiä maahan, mikä voi aiheuttaa turvallisuusriskin? (Pakotteet, huono maine oikeusvaltioperiaatteen tai ihmisoikeuksien kunnioittamisen suhteen, noudattaa aggressiivista siviili- ja sotilasasioiden yhdistämisstrategiaa tai rajoittaa akateemista vapautta)

TKI-hankkeeseen rekrytointi (2/2)

2. Voivatko tuotokset siirtyä tämän henkilön kautta hyödyttämään EU:n ulkopuolista tai pakotteiden alaista organisaatiota? Voivatko ne päätyä hänen kauttaan epäeettiseen, ihmisoikeuksien vastaiseen tai sotilaalliseen käyttöön?
3. Käytetäänkö hankkeessa vientivalvonnan alaisia tutkimuslaitteita ja voiko tämä estää kyseisen henkilön työskentelyn hankkeessa?
4. Voiko kyseinen henkilö yrittää vaikuttaa haitallisesti tutkimukseen? Onko mahdollista, että hänellä on kytköksiä tiedustelutoimintaan, tai voisiko hänellä olla intressiä raportoida tietoja TKI-hankkeen ulkopuolisille tahoille? Voidaanko hänet pakottaa tai lahjoa vaikuttamaan tutkimuksen sisältöön, tulosten vääristelyyn, muiden tutkijoiden häirintään tai muuhun tutkimusetiikan tai hyvän tieteellisen käytännön vastaiseen toimintaan?

**Tutkimusturvallisuuden
edistämisellä ei ole tarkoitus estää
tutkimusta!**

Vastuullisesti ja riippumattomasti toimiva tutkimusyhteisö, jonka toimintaan ja tuloksiin voidaan luottaa

KIITOKSET!

Näreaho S. 2025. Mistä puhun, kun puhun tutkimusturvallisuudesta? 1/2: Tutkimusyhteisön näkökulma. Julkaistu 10.12.2025. Metrospektiivi Pro.

<https://urn.fi/urn:nbn:fi:muas-issn-2984-4134-202>

Näreaho S. 2025. Mistä puhun, kun puhun tutkimusturvallisuudesta 2/2: Mitä tutkimusturvallisuus tarkoittaa yksittäisessä TKI-hankkeessa? Julkaistu 10.12.2025. Metrospektiivi Pro.

<https://urn.fi/urn:nbn:fi:muas-issn-2984-4134-203>